

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА АДАПТАЦІЯ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ ЗАСОБАМИ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

Сучасні перетворення в соціальному та економічному житті зачіпають основи буття і функціонування українського суспільства. У результаті тривалих і складних політичних, соціально-економічних трансформацій, в Україні складається новий тип держави, змінюється її сутність. Процеси, що відбуваються справляють істотний вплив на формування міграційної ситуації. Йде пошук ефективних засобів соціально-економічної адаптації внутрішньо переміщених осіб. Стало актуальним впровадження нових моделей соціальної роботи, формування механізмів її реалізації, спрямованої на активізацію потенціалу людини. У сучасному українському суспільстві відбувається перехід від однопольності у здійсненні соціальної та міграційної політики за схемою "державно-особистість" до багатопольності. Громадські організації спільно з державою беруть на себе функції впровадження засобів соціально-економічної адаптації внутрішньо переміщених осіб. Особливо важливе теоретичне і практичне значення набуває вивчення партнерства між соціальними суб'єктами, державними та громадськими організаціями.

Ключові слова: громадські організації, соціально-економічна адаптація, внутрішньо переміщені особи, благодійна діяльність, соціальні загострення, моніторинг міграції, житлові проблеми внутрішніх мігрантів.

Постановка проблеми. Однією з найбільш гострих соціально-економічних проблем, яка на сьогодні стоїть в Україні, є проблема внутрішньо переміщених осіб У багатьох випадках внутрішні мігранти опинилися в умовах браку забезпечення першочергових умов для проживання. Ситуація погіршується низьким рівнем зайнятості серед осіб, що позбавляє їх можливості отримання постійного доходу для поліпшення життєвих умов та адаптації у суспільстві. Розмір місячних виплат для переселенців не здатний вирішити проблему дефіциту грошових коштів для придбання життєво важливих товарів. В умовах браку фінансування виплат внутрішньо переміщеним особам державні органи недостатньо ефективно вирішують проблему соціально-економічної адаптації переселенців. Рішенням цієї проблеми може стати цілеспрямована робота громадських організацій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Роль громадських організацій у соціальній та економічній сферах суспільства і держави розглядається у роботах багатьох вітчизняних вчених, наприклад У.А. Волинець [1] виділяє особливе місце громадських організацій у вирішенні соціальних проблем українського суспільства, що, насамперед, залежить від стану партнерських відносин з владою та від рівня соці-

альної відповідальності кожного інституту громадянського суспільства за прийняття соціально-відповідальних рішень. В.О. Дементов [2] надає одну із важливих ролей у відповідальному суспільстві громадським організаціям, які стимулюють соціальну активність та інтеграцію. М.І. Задорожна [3] розглядає соціальний вплив громадських організацій у правовому аспекті, І. Парубчак [4] у своїх роботах провів аналіз ступеню конструктивності взаємодії інститутів держави та недержавних організацій.

О.А. Більовський [5] у своєму науковому дослідженні на основі аналізу законодавчих актів розглянув особливості механізму надання державної житлової допомоги внутрішньо переміщеним особам та зробив висновок про неефективність нинішньої моделі вирішення їхніх житлових проблем. С.В. Масло [6] визначає послуги служби зайнятості як основну кваліфіковану допомогу для професійної реалізації внутрішньо переміщених осіб. М.І. Малиха [7] наголошує на необхідності створення власної нормативно-правової бази, яка може відповідати міжнародним стандартам і врегульовувати механізми надання допомоги внутрішньо переміщеним особам. Ю.С. Рогозян [8] провів аналіз організаційного та інфраструктурного за-

безпечення надання допомоги підприємцям-внутрішньо переміщеним особам.

У роботах авторів не приділялась увага ролі громадських організацій у вирішенні проблем внутрішньо переміщених осіб, адже, у політичній і соціально-економічній ситуації, що склалась, держава не була готова до матеріальної та соціальної підтримки внутрішніх мігрантів.

Метою статті є визначення основних засобів громадських організацій у соціально-економічній адаптації внутрішньо переміщених осіб.

Виклад основного матеріалу дослідження. Міжнародна організація з міграції в Україні (МОМ) опублікувала звіт з моніторингу ситуації з внутрішньо переміщеними особами [9], який проводився у вересні 2016 року. Так, згідно з результатами моніторингу, середній вік ВПО по країні – 49,9 років, і він зменшується по мірі віддалення від лінії розмежування.

У складі близько половини домогосподарств переселенців є діти, у 34% - пенсіонери; в структурному складі домогосподарств переважають жінки (58%).

Більшість респондентів (78%) задоволені своїм соціальним оточенням, 69% вважають, що повністю інтегрувалися в приймаючі суспільства. Про прояви дискримінації в собі заявили 9% - в основному в спілкуванні з місцевим населенням, прийомі на роботу і пошуку житла.

Для домогосподарств ВПО найважливішими проблемами є: житлові умови (22%), оплата послуг ЖКГ (19%), безробіття (18%), а також оплата житла, що орендується, призупинення соціальних виплат тощо.

Зайнятість переселенців в цілому невисока: 40% змогли знайти роботу після переміщення, 38% є безробітними, а 22% заявляють, що не потребують роботи, оскільки отримують пенсію по інвалідності чи за віком або перебувають у відпустці по догляду за дитиною.

При цьому рівень доходів переселенців залишається низьким [10, с. 177]: близько третини з них змушені скорочувати витрати на харчування, 42% можуть купувати тільки їжу, 27% - задовольняти тільки базові потреби, і тільки 1% має заощадження. Найважливіше джерело доходів внутрішньо переміщених осіб - адресна допомога та заробітна плата (57% і 46% відповідно). Тому існує нагальна потреба у допоміжних заходах при соціально-економічній адаптації ВПО, а саме абсолютна більшість недержавних організацій, що допомагають ВПО, існують у формі громадської організації (89%), тоді як у вигляді благодійних фондів — лише 11%.

Про результати своєї діяльності за 2015р. органам державної статистики [11, с. 5] прозвітувало 22185 керівних органів громадських організацій (у 2014р. – 21417).

Рис. 1. Розподіл масових заходів, що проведені громадськими організаціями у 2015р. Джерело: [11, с. 5]

Громадськими організаціями для виконання своїх цілей та напрямів діяльності було засновано 9271 товариство та підприємство, з яких 1570 (16,9%) – керівними органами, 7701 (83,1%) – відокремленими підрозділами; у тому числі 113 засобів масової інформації, з яких 97 було засновано керівними органами та 16 відокремленими підрозділами. Крім того, у 2015р. громадськими організаціями було реалізовано 5,5 тис. соціальних проектів. Протягом 2015р. громадські організації всіх рівнів провели 394,5 тис. масових заходів (рис. 1), з яких найбільше було лекцій (зустрічей) – 32,3%, або 127,4 тис.

Гостра нестача грошових засобів паралізує систему добродійних організацій і свідчить про нагальну потребу участі держави в організації і контролі їхньої ді-

яльності. Передусім, це вигідно самій державі, що не спроможна самотійно подолати соціальні проблеми. Неурядові добродійні організації фінансуються урядом, західними фондами, за рахунок комерційної діяльності й збору коштів у країні. Для своєї діяльності громадські організації у 2015р. з різних джерел отримали 6,3 млрд.грн (рис. 2). Основну частину становили надходження від благодійності – 3,7 млрд.грн, або 58,8% від загальної суми фінансування. Від членських внесків отримано 611,6 млн.грн, або 9,7%, господарської діяльності товариств, підприємств, створених громадськими організаціями для виконання їх мети та напрямів діяльності – 549,7 млн.грн, або 8,7%.

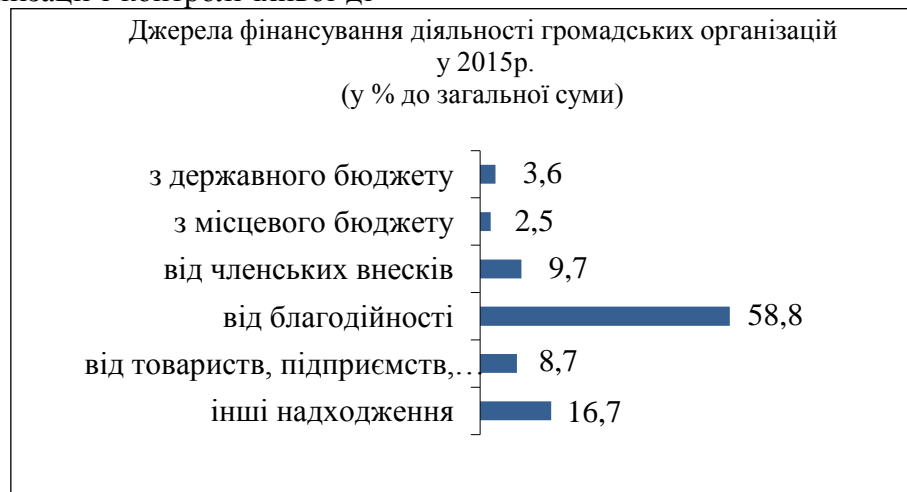

Рис. 2. Джерела фінансування діяльності громадських організацій у 2015р.
Джерело: [11, с. 6]

Протягом року громадські організації використали 82% наявних коштів, залишок становив 1,1 млрд.грн (рис. 3). Найбільше коштів було використано на благодійну діяльність – 36,7% (1,9 млрд.грн). Оплата послуг та праці становила відповідно 17,3% (899 млн.грн) та 16,3% (846 млн.грн) використаних коштів.

Використання засобів громадських організації демонструє їх високу ефективність в рішенні ряду важливих проблем соціально-економічної адаптації вимушено переміщених осіб:

- Зниження рівня безробіття;
- Подолання соціальної відчуженості;

- Створення передумов для адаптації в новому соціально-економічному середовищі;

Стимулювання розвитку третього сектора економіки, волонтерського руху та взаємодопомоги.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, діяльність громадських організації є одним із ефективних засобів соціально-економічної адаптації внутрішньо переміщених осіб. Вона сприяє розвитку горизонтальних зв'язків між людьми, стимулювання до взаємодопомоги і подолання соціальної відчуженості для переселенців, які опинилися в новому середовищі.

Рис. 3. Напрями використання грошових коштів громадськими організаціями у 2015р.
Джерело: [11, с. 6]

Засоби громадських організації можуть бути як тимчасовим інструментом для подолання безробіття в районах високої концентрації внутрішньо переміщених осіб, забезпечує зайнятість населення в складних соціально-економічних умовах, так і в подальшому з-трудничать з державними службами зайнятості для підвищення ефективності вирішення проблеми високого рівня безробіття.

Література

1. *Волинець У.А.* Громадські організації в системі соціально-відповідального суспільства / У.А. Волинець // Актуальні проблеми розвитку економіки регіону. - 2013. - Вип. 9(2). - С. 122-125.
2. *Дементов В.О.* Роль громадських організацій у соціальному забезпеченні: український та зарубіжний досвід / В.О. Дементов // Актуальні проблеми державного управління. - 2008. - № 2. - С. 309-316.
3. *Задорожна М.І.* Роль громадських організацій у формуванні соціального капіталу: правовий аспект [Електронний ресурс] / М.І. Задорожна. // Публічне адміністрування: теорія та практика. - 2012. - Вип. 2. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Patp_2012_2_15.

4. *Парубчак І.* Вплив громадських організацій та об'єднань на соціальні характеристики державного управління в Україні / І. Парубчак // Актуальні проблеми державного управління. - 2013. - Вип. 1. - С. 112-116.

5. *Більовський О.А.* Особливості механізму надання державної житлової допомоги внутрішньо переміщеним особам в Україні / О.А. Більовський // Український соціум. - 2015. - № 3. - С. 104-113.

6. *Масло С.В.* Соціальні послуги служби зайнятості внутрішньо переміщеним особам / С.В. Масло // Ринок праці та зайнятість населення. - 2015. - № 2. - С. 68-70.

7. *Малиха М.І.* До проблеми сутності поняття "внутрішньо переміщені особи": державна політика та регіональна практика / М.І. Малиха // Грані. - 2015. - № 8. - С. 6-11.

8. *Рогозян Ю.С.* Аналіз організаційного забезпечення надання допомоги внутрішньо переміщеним особам в контексті активізації підприємницької діяльності / Ю.С. Рогозян // Молодий вчений. - 2015. - № 7(1). - С. 109-112.

9. В Україні 60% переселенців не працюють, 42% можуть купувати тільки їду, 57% живуть за рахунок гуманітарної допомоги

[Електронний ресурс] // Горловская мозаика. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <http://mozaika.dn.ua/news/exclusive/81959-v-ukraine-60-pereselencev-ne-rabotayut-42-mogut-pokupat-tolko-edu-57-zhivut-za-schet-gumanitarnoy-pomoschi.html>.

10. Рекомендації міжнародної науково-практичної конференції "Внутрішньо переміщені особи в Україні: реалії та можливості" [Електронний ресурс] // Український соціум. - 2015. - № 1. - С. 175-181. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Usoc_2015_1_17.

11. Діяльність громадських об'єднань в Україні у 2015 році. Статистичний бюлетень – Київ: Державна служба статистики України, 2016. – 99 с.

12. Особливості здійснення психологічної підтримки внутрішньо переміщених осіб на сучасному ринку праці (Матеріали науково-практичної конференції) [Електронний ресурс] // Ринок праці та зайнятість населення. - 2015. - № 2. - С. 52-53. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/rpzn_2015_2_13.

References

1. *Volynets, V.A.* (2013). Public organizations in the system of socially responsible companies. Actual problems of development of economy of the region, 9(2), 122-125.
2. *Dementov, V.A.* (2008). The role of NGOs in social security are: Ukrainian and foreign experience. Actual problems of public administration, 2, 309-316.
3. *Zadorozhna, M.I.* (2012). The role of public organizations in the formation of social capital: legal aspect. Public administration: theory and practice, 2. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Patp_2012_2_15.
4. *Porubcan, I.* (2013). The influence of public organizations and associations in the

social characteristics of public administration in Ukraine. Actual problems of public administration, 1, 112-116.

5. *Bilevsky, A.A.* (2015). Features of the mechanism of provision of public housing assistance to internally displaced persons in Ukraine. Ukrainian society, 3, 104-113.

6. *Maslo, S.V.* (2015). Social services employment service for internally displaced persons. Labour market and employment, 2, 68-70.

7. *Maliha, M.I.* (2015). To the problem of the nature of "internally displaced persons": public policy and regional practice. Faces, 8, 6-11.

8. *Rogozyan, Y.S.* (2015). Analysis of organizational support assistance of internally displaced persons in the context of the intensification of business. Young scientist, 7(1), 109-112.

9. In Ukraine 60% of immigrants do not work, 42% can buy only the ed, 57% live at the expense of humanitarian assistance. (2016). Horlivka mosaic. Retrieved from: <http://mozaika.dn.ua/news/exclusive/81959-v-ukraine-60-pereselencev-ne-rabotayut-42-mogut-pokupat-tolko-edu-57-zhivut-za-schet-gumanitarnoy-pomoschi.html>.

10. The recommendations of the international scientific-practical conference "Internally displaced persons in Ukraine: realities and opportunities". (2015). Ukrainian society, 1, 175-181. - Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Usoc_2015_1_17.

11. Activities of public associations in Ukraine in 2015. Statistical Bulletin. (2016). Kyiv: State statistics service of Ukraine, 99.

12. Peculiarities of psychological support to internally displaced persons in the modern labour market (Materials of scientific-practical conference). (2015). Labour market and employment, 2, 52-53. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/rpzn_2015_2_13.

Никонова Д. А.

Социально-экономическая адаптация внутренне перемещенных лиц средствами общественных организаций

Современные преобразования в социальной и экономической жизни затрагивают основы бытия и функционирования украинского общества. В результате длительных и сложных политических, социально-экономических трансформаций, в Украине складывается новый тип государства, меняется ее сущность. Происходящие процессы оказывают существенное влияние на формирование миграционной ситуации. Идет поиск эффективных средств социально-экономической адаптации внутренне перемещенных лиц. Стало актуальным внедрение новых моделей социальной работы, формирования механизмов ее реализации, направленной на активизацию потенциала человека. В современном украинском обществе происходит переход от однополюсности в осуществлении социальной и миграционной политики по схеме "государство-личность" к многополюсности. Общественные организации совместно с государством берут на себя функции внедрения средств социально-экономической адаптации внутренне перемещенных лиц. Особенно важное теоретическое и практическое значение приобретает изучение партнерства между социальными субъектами, государственными и общественными организациями.

Ключевые слова: общественные организации, социально-экономическая адаптация, внутренне перемещенные лица, благотворительная деятельность, социальные обострения, мониторинг миграции, жилищные проблемы внутренних мигрантов.

Nikonova D.

Socio-economic adaptation of internally displaced persons by means of public organizations

Modern transformations in social and economic life affect the existence and functioning of the Ukrainian society. As a result of long and complex political, socio-economic transformations in Ukraine develops a new type of state, changing its essence. The processes have a significant impact on the migration situation. The search for effective means of economic and social adaptation of internally displaced persons. It is the actual introduction of new models of social work, formation of mechanisms for its implementation aimed at strengthening the capacity of the person. In the modern Ukrainian society there is a transition from one pole in the implementation of social and migration policy under the scheme "state-personality" to a lot of poles. Public organizations jointly with the government take on the role of implementation tools of economic and social adaptation of internally displaced persons. Particularly important theoretical and practical importance is the study of partnerships between social actors, state and public organizations.

Keywords: social organization, socio-economic adaptation, internally displaced persons, charity activities, social deterioration, the monitoring of migration, housing problems of internal migrants.

Рецензент: Бурлуцький С. В. – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри «Економіка підприємства» Донбаської державної машинобудівної академії, м. Краматорськ, Україна.

Reviewer: Burlutski S. – Professor, Ph.D. in Economics, Head of Enterprise economy Department of Donbass State Engineering Academy, Kramatorsk, Ukraine.

e-mail: magistrdr@gmail.com

*Стаття подана
20.09.2016 р.*